

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Matyášové a soudců JUDr. Ludmily Valentové a JUDr. Jakuba Camrdy v právní věci žalobce: **OSMPB, občanské sdružení,** se sídlem St. Duchcovská 404/75, Teplice proti žalovanému: **Finanční ředitelství v Ostravě,** se sídlem Na Jízdárně 3, Ostrava, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 8. 2011, č. j. 22 A 89/2011 - 23,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá**.

II. Žalovanému **se** náhrada nákladů řízení **nepřiznává**.

Odůvodnění:

Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 8. 2011, č. j. 22 A 89/2011 – 23, byla zamítnuta žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 29. 4. 2011, č. j. 2876/11-0300-802606, ve věci svobodného přístupu k informacím.

V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud uvedl, že v minulosti se žalobce převážně neúspěšně ucházel o získání peněžních prostředků od různých nadací a individuálních dárců, avšak nikdo neposkytuje peněžní prostředky na úhradu soudních výloh. Podle stanov žalobce není předmětem jeho činnosti vyvolávání soudních sporů, proto žalobce zásadně nepočítá s vynakládáním finančních prostředků na jejich úhradu. Krajský soud dále uvedl, že k výzvě soudu žalobce doložil své stanovy, z nichž vyplývá, že předmětem činnosti žalobce je mj. posilování občanské kontroly dodržování právního rámce nakládání s veřejnými prostředky, financování politických stran a zákazu střetu

zájmů veřejných funkcionářů v České republice. Krajský soud v souvislosti s posuzováním žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků poukázal na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a to na rozsudek ze dne 20. 7. 2011, č. j. 1 As 52/2011 - 36, v němž je odkazováno na usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74 (vše přístupno na www.nssoud.cz). Krajský soud citoval z uvedeného usnesení rozšířeného senátu, neboť se, dle jeho názoru, jedná o skutkově zcela totožnou věc a rozšířený senát ve svém usnesení konstatuje, že *„(p)ři posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků soud podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. zkoumá, zda právnická osoba má dostatečné prostředky. Pokud právnická osoba vědomě uspořádá svoji činnost tak, aby dlouhodobě setrvávala bez dostatečných finančních prostředků, ačkoliv jejich vynakládání v souvislosti s vykonávanou činností je obvyklé a nezbytné, nelze takovou právnickou osobu zpravidla osvobodit od soudního poplatku ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s.*“.

Krajský soud v napadeném usnesení konstatoval, že v nyní posuzované věci jde o situaci zcela totožnou, ze které vycházel Nejvyšší správní soud v citovaném rozhodnutí, a nehledal žádný důvod, pro který by mělo být rozhodnutí o žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků v této věci vedeno důvody odlišnými od těch, které podrobně popsal a odargumentoval Nejvyšší správní soud. Jeho odůvodnění je přitom natolik vyčerpávající, že krajský soud již neshledal argumenty, které by k němu dodal; pročež konstatoval, že se s odůvodněním a argumentací Nejvyššího správního soudu plně ztotožňuje. Žádost žalobce proto jako nedůvodnou dle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s. zamítl.

Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení krajského soudu včasnou kasační stížnost z důvodů nezákonnosti a nepřezkoumatelnosti dle ust. § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen s. ř. s.).

Stěžovatel v kasační stížnosti namítá, že krajský soud doslova opsal body 14 až 27 rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 52/2011-36 ze dne 20. 7. 2011 s vysvětlením, že se jedná o situaci zcela totožnou, neboť se jedná o stejného žalobce domáhajícího se poskytnutí informací o nakládání s veřejnými prostředky a soudní poplatek v této věci činí 2000 Kč. Dle stěžovatele se tímto stalo rozhodnutí soudu nesrozumitelným, neboť rozhodnutí se vypořádává s důvody, které nebyly v řízení před krajským soudem vůbec uplatněny. Krajský soud pochybil tím, že nesplnil povinnost v konkrétním případě zkoumat, zda stěžovatel nemajetnost pouze nepředstírá. Zkoumání krajského soudu, zda stěžovatel coby žalobce nemajetnost pouze nepředstírá, mělo v sobě zahrnovat posouzení doby fungování stěžovatele a souladu fungování s cíli jeho založení. Jelikož úvahy o délce doby fungování stěžovatele absentují, přitom žádná zákonná měřítka pro posouzení těchto otázek neexistují, dopustil se krajský soud při svém rozhodování libovůle, která je nepřípustná.

Závěr obsažený v bodě 20 cit. rozhodnutí považuje stěžovatel za chybný. Podle názoru stěžovatele, pokud je nemajetnost právnické osoby coby žadatele o osvobození od soudního poplatku způsobena nemajetností fyzických osob, které na této právnické osobě participují, nelze nedostatek prostředků k úhradě soudního poplatku považovat za předstíraný, motivovaný snahou o zneužití institutu osvobození od úhrady soudního poplatku. Naopak předstírané nemajetnosti právnické osoby odpovídá situace právě opačná, kdy na právnické osobě participují osoby, které by přiměřené majetkové zázemí

vytvořit mohly, ovšem úmyslně tak nečiní. Stěžovatel navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil krajskému soudu k novému řízení.

Nejvyšší správní soud předně konstatuje, že nevyzýval stěžovatele k uhrazení soudního poplatku. Opětovné trvání na uhrazení poplatku pro toto řízení by totiž znamenalo další řetězení téhož problému, který je předmětem původního řízení. Z logiky věci by se trvání na úhradě nejevilo smysluplným a ani by nesvědčilo hospodárnosti a rychlosti celého řízení. Zároveň by vedlo k vlastnímu popření cíle, jenž účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti. V této problematice odkazuje zdejší soud na svou ustálenou judikaturu, především na rozsudek ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, nebo rozsudek ze dne 28. 4. 2004, čj. 6 Azs 27/2004 - 41, (všechna zde cit. rozhodnutí dostupná na www.nssoud.cz). Jakýkoliv jiný přístup by byl bezúčelný, formalistický, v rozporu se zásadou procesní ekonomie a nemohl by vést k ochraně práv stěžovatele. Uvedené se přiměřeně vztahuje rovněž k podmínce právního zastoupení v řízení před zdejším soudem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Ustanovení § 36 odst. 3, věta první s. ř. s. stanoví, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků.

Cílem uvedeného ustanovení je formou individuálního osvobození od soudních poplatků chránit účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových poměrech před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti. Předpokladem pro osvobození je kumulativní splnění tří podmínek: žalobce o osvobození požádá, nedostatek prostředků doloží a návrh na zahájení řízení není zjevně neúspěšný (věta druhá cit. § 36 odst. 3 s. ř. s.). Institut osvobození od soudních poplatků přitom představuje toliko určitou výjimku ze zákonné poplatkové povinnosti, nikoli institut umožňující bezbřehý, bezplatný přístup k soudu (k tomu srov. např. rozsudek NSS ze dne 16. 7. 2009, č. j. 9 Ans 6/2009 - 71).

K vlastní otázce posuzování nedostatečnosti prostředků pak lze vyvodit obecný závěr, že při rozhodování podle § 36 odst. 3 s. ř. s. soud především porovnává na jedné straně výdělkové a další majetkové a sociální poměry dotyčného účastníka řízení, na druhé straně pak porovnává výši soudního poplatku se zřetelem na případné další náklady spojené s předmětným řízením před soudem či povahu věci samé. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda účastníkovi je možné přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoli.

V usnesení napadeném kasační stížností krajský soud poukázal na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 7. 2011, č. j. 1 As 52/2011-36, v němž rozhodoval ve skutkově totožné věci, tj. jednalo se o osvobození od soudního poplatku ve výši 2000 Kč u stejného žalobce domáhajícího se poskytnutí informací o nakládání s veřejnými

prostředky, což je jeden ze dvou žalobcových základních předmětů činnosti dle jeho stanov. První senát konstatoval, že stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků a aktuální nedostatek finančních prostředků doložil; ke dni podání žaloby představovaly částku 190,92 Kč. S ohledem na ustálenou judikaturu správních soudů, ze které krajský soud v napadeném usnesení tedy zjevně vycházel, však stěžovateli osvobození od soudních poplatků nepřiznal.

Nejvyšší správní soud uvádí, že k problematice žádostí o osvobození od soudních poplatků neziskových právnických osob se vyjádřil již několikráte, zejm. i v usnesení rozšířeného senátu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS. Zcela se ztotožňuje s názorem krajského soudu, že uvedené usnesení dopadá i na nyní posuzovanou věc, kdy *„(p)ři posuzování podmínek pro osvobození od soudních poplatků soud podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. zkoumá, zda právnická osoba má dostatečné prostředky. Pokud právnická osoba vědomě uspořádá svoji činnost tak, aby dlouhodobě setrvávala bez dostatečných finančních prostředků, ačkoliv jejich vynakládání v souvislosti s vykonávanou činností je obvyklé a nezbytné, nelze takovou právnickou osobu zpravidla osvobodit od soudního poplatku ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s.*“. Jinými slovy, v konkrétním případě je potřeba vždy zkoumat, zda žádající právnická osoba skutečně dostatek finančních prostředků na prosazování svých práv před soudem nemá, anebo, zda tento nedostatek pouze předstírá. Rozhodující pro posouzení této otázky je dle rozšířeného senátu skutečnost, zda *„právnická osoba dlouhodoběji funguje v souladu s účelem (cílem), pro který byla založena či který je předmětem její činnosti, aniž by ovšem byla schopna takové fungování zabezpečit ze zdrojů, které má sama právně k dispozici.*“ Pokud by tomu tak bylo *„je to indicií, že ve skutečnosti ekonomické zázemí takové osoby tvoří lidé podílející se přímo či nepřímo, zjevně či skrytě na její činnosti. Takové dlouhodobé fungování tedy naznačuje, že skutečné ekonomické možnosti dané právnické osoby jsou větší než rozsah majetku, který jí (formálně) právně patří, a že ve skutečnosti netrpí nedostatkem prostředků, neboť žádná právnická osoba nemůže jako skutečně samostatná entita dlouhodobě existovat bez dostatečného majetkového zázemí pokrývajícího náklady na její činnost. Důkazní břemeno k prokázání, že nemá dostatek prostředků, nese účastník řízení*“.

Krajský soud ohledně majetkových poměrů stěžovatele neměl pochybnosti, neboť z dosavadní rozhodovací činnosti nejen krajského soudu, nýbrž i Nejvyššího správního soudu vztahující se ke stěžovateli je známo, že cílem stěžovatele jakožto občanského sdružení podle jeho stanov je posilování veřejné kontroly orgánů státní správy a to formou poskytování informací o nakládání s veřejnými prostředky. Tuto aktivitu stěžovatel zpravidla může realizovat, a také tak činí, mimo jiné i účastí v řízeních, v nichž jsou projednávány a řešeny spory z toho vyplývající.

Stěžovatel ve své žádosti o osvobození od soudních poplatků uvedl, že vychází z předpokladu, že v ČR „coby právním státě, orgány veřejné moci v zásadě respektují platné právo“, proto „model fungování žalobce není založen na předpokladu, že těžištěm jeho činnosti bude vedení soudních sporů“, a proto s náklady na soudní spory nepočítá. Na druhé straně v kasační stížnosti sám uvádí (a zdejšímu soudu je tato skutečnost známá i z jeho vlastní rozhodovací činnosti), že vede a vedl již řadu sporů, ve kterých rovněž vždy žádal o osvobození od soudních poplatků. Lze proto přisvědčit názoru, že je zřejmé, vzhledem k povaze činnosti stěžovatele, že musí s určitým obvyklým typem nákladů (např.

se soudními poplatky) počítat. Pro stěžovatele totiž není účast v řízeních před správními soudy nic výjimečného ani překvapivého. Pokud stěžovatel hodlá být tímto způsobem aktivní, lze také důvodně očekávat, že si materiální prostředky pro prosazování svých cílů dostatečně zajistí. Pakliže stěžovatel vychází z předpokladu, že to bude výlučně stát, který za všech okolností ve všech obdobných případech jednotlivých kroků stěžovatele k dosažení jeho cíle ponese veškeré jeho náklady na soudní řízení, je takový předpoklad nelegitimní a nemá oporu ani v již cit. § 36 odst. 3 s. ř. s., a to ani v tom případě, že formální podmínky pro osvobození od soudních poplatků, jak je citoval krajský soud, by byly splněny.

Dle názoru Nejvyššího správního soudu proto nemůže být žádost o osvobození od soudních poplatků důvodná výlučně proto, že stěžovatel jako sdružení nemá pro takovou činnost žádné materiální prostředky a nevyvíjí žádnou činnost k jejich zajištění. Pro tento závěr svědčí již samotná žádost stěžovatele, v níž uvedl, že dle jeho informací nicméně žádná z nadací neposkytuje finanční prostředky na úhradu soudních výloh. Tímto tvrzením tedy vyjádřil stěžovatel nejen to, že nemá jiných zdrojů financování, nýbrž i to, že ucházet se o získání peněžních prostředků od různých nadací či individuálních dárců je bezvýznamné.

K uvedenému je možno opět připomenout názor uvedený ve výše cit. usnesení rozšířeného senátu 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, dle kterého *„je zásadně věcí dotyčné právnické osoby, z jakých prostředků financuje svoji činnost; používá-li k tomu dlouhodobě pouze takových dotačních mechanismů, které neumožňují financování určité podmnožiny jejích aktivit (placení soudních poplatků), je nutno považovat za snahu o zneužití práva zakotveného v § 36 odst. 3 s. ř. s., spoléhá-li na to, že takové náklady bude krýt tím, že od nich bude v soudním řízení osvobozena*“.

Nejvyšší správní soud ztotožňuje se závěrem krajského soudu, který poukázal na výše cit. rozhodnutí, z něhož vyplývá, že s účastí v soudních řízeních, která patří mezi formy činnosti stěžovatele, je neodlučně spjata povinnost platit soudní poplatky. Navzdory tomu stěžovatel delší dobu setrvává ve stavu bez dostatečných finančních prostředků použitelných na úhradu soudních či správních poplatků a spoléhá na to, že bude pro nedostatek majetku od placení těchto poplatků osvobozován. Uvedeným postupem by však mohlo docházet ke zvýhodňování určité skupiny subjektů (zde neziskových právnických osob), aniž by k tomu však byla dána opora v zákoně. Je třeba proto připomenout, že ve věci přiznávání osvobození od hrazení soudních poplatků jde vždy o postup výjimečný, nenárokový, zcela závislý na podkladech, které účastník řízení k žádosti doloží. Je tedy třeba odmítnout toliko mechanickou aplikaci pravidla o nedostatku finančních prostředků coby podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Přiznání takového absolutního práva „za všech okolností bezplatného přístupu k soudu“ pro určité skupiny osob (zde sdružení, jakým je stěžovatel) by nikterak nesouviselo s ochranou konkrétních veřejných subjektivních práv jednotlivců a s uplatňováním práva na jejich soudní ochranu, naopak by ve vztahu k jiným osobám domáhajícím se soudní ochrany mohlo být solidním základem procesní absurdity a diskriminace. Výklad dotčených ustanovení, spočívající v absolutní paušalizaci, přiznání osvobození vždy na základě tvrzení o nedostatku finančních prostředků, by mohl vést ke zneužití institutu osvobození od soudních poplatků.

Stěžovatel v poslední řadě namítá, že krajský soud pochybil tím, že nesplnil povinnost v konkrétním případě zkoumat, zda stěžovatel nemajetnost pouze nepředstírá.

K tomu lze uvést, že tvrdil-li stěžovatel již ve své žádosti, že dle jeho informací nicméně žádná z nadací neposkytuje finanční prostředky na úhradu soudních výloh, tak tímto tvrzením vyjádřil stěžovatel nejen to, že nemá jiných zdrojů financování, nýbrž i to, že ucházet se o získání peněžních prostředků od různých nadací či individuálních dárců je bezvýznamné. V tomto směru pak ani nebylo třeba provádět další dokazování stran toho, zda stěžovatel vyvíjí nějakou další aktivitu k jejich získání, pokud z jeho vyjádření vyplývá její nadbytečnost.

Nejvyšší správní soud konstatuje, že krajský soud správně vyhodnotil žádost stěžovatele jako nedůvodnou, řádně a dostatečným způsobem napadené usnesení odůvodnil, proto je námitka stěžovatele, že usnesení krajského soudu je nepřezkoumatelné, nedůvodná. Rovněž tak krajský soud v intencích ust. § 36 odst. 6 s. ř. s. řádně posoudil, zda jsou dány důvody pro osvobození od soudních poplatků, a dospěl k závěru, že v případě stěžovatele tomu tak není, neboť jeho rezignace na opatření si těch nejzákladnějších prostředků pro svoji činnost nemůže znamenat, že by povinnost jeho základního materiálního zajištění při prosazování jeho práv měla být automaticky přenášena na stát. Tato úvaha krajského soudu nevykazuje prvky jurisdikční libovůle a nelze z něj seznat rozhodování bez bližších kritérií, s ohledem na poměry stěžovatele. Skutečnost, že tak krajský soud učinil poukazem a citací z rozsudku ze dne 20. 7. 2011 č. j. 1 As 52/2011-36, kterým bylo rozhodnuto v dřívější skutkově totožné věci vedené právě se stěžovatelem (přitom okolnosti skutkového stavu jsou u stěžovatele setrvale konstantní), nemá vliv na zákonnost napadeného usnesení. Z ust. § 12 s. ř. s. lze totiž naopak dovodit povinnost krajského soudu řídit se právním názorem Nejvyššího správního soudu též v obdobných věcech; zatímco Nejvyšší správní soud případné rozpory v rozhodovací činnosti krajských soudů svou judikaturou odstraňuje, krajské soudy jsou povinny tuto judikaturu znát a řídit se jí.

Nejvyšší správní soud z důvodů shora uvedených proto kasační stížnost jako nedůvodnou podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto v souladu s § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel, který neměl v tomto řízení úspěch, nemá na jejich náhradu právo. Žalovanému nevznikly v řízení o kasační stížnosti žádné náklady, a proto mu Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 19. října 2011

JUDr. Lenka Matyášová
předsedkyně senátu